

Mgr. Blanka Gruntová: Děkuji. Přeji také všem dobrý den a navázala bych na naši paní ředitelku Lucii, jakožto vyučující v České škole bez hranic v Paříži. Nejprve mi dovoluete pár obecných slov o tom, koho vlastně vyučujeme v zahraničí, když mluvíme o výuce dětí a výuce českého jazyka a literatury.

Jsou to jednak děti, které jsou simultánně bilingvní, to znamená děti, které se od malička učí oběma jazykům, pohybují se v prostředí dvojjazyčném. Jsou to děti právě ze smíšených manželství, potom jsou to děti tzv. sukcesivně bilingvní, děti, které se začaly učit pouze jeden jediný jazyk, v našem případě češtinu, a potom z důvodu odchodu rodičů do zahraničí musely přibrat druhý jazyk, tj. jazyk jejich nového prostředí, většinou i jejich školní docházky. V našem případě se tedy jedná o děti dvou českých rodičů, kteří hovoří jazykem, absolvují školní docházku. Třetí skupinu potom tvoří děti, které na rozdíl od dvou předchozích se nesetkávají s češtinou v přirozeném prostředí, ale pouze v kurzech či na kulturních akcích. To je třeba případ krajanských komunit, jako je Rusko.

Na charakter výuky potom působí mnoho různých faktorů, které teď vidíte na diagramu. Nebudu je číst, ale uvedla jsem je tam proto, že nám snad pomohou lépe charakterizovat výuku češtiny v Českých školách bez hranic a její specifika.

Z jiného úhlu pohledu se dá říct, že výuka češtiny v zahraničí se dá rozdělit na dvě velké skupiny. Buď je čeština součástí kurikula základního vzdělávání dětí, a v tom případě např. se jedná o menšinové školství, jako existuje v rumunském Banátu nebo v Chorvatsku, nebo také evropské školy. V opačném případě, tedy když čeština, český jazyk není součástí kurikula základního vzdělávání, tak se jedná o zájmovou výuku realizovanou po odpoledních, o víkendech, jako je tomu např. ve většině krajanských komunit v zahraničí, jako např. na Ukrajině, v Rusku nebo v Srbsku. V tomto přehledu chybí České školy bez hranic, a to vědomě, protože já bych se teď ráda zamyslela nad tím, kde vlastně je její místo.

Předem bychom měli říci, kdo vlastně jsou žáci Českých škol bez hranic. Už to řekla Lucie a já to lehce zopakuji. Jsou to bilingvní děti obou typů ze smíšených i čistě českých manželství, čili děti, které se s češtinou setkávají více či méně zdařile ve svém přirozeném prostředí rodinném. Mohli bychom se tedy ptát, proč se tyto děti, když mají s češtinou přirozený kontakt, potřebují vzdělávat ve škole, proč jim nestačí učit se český jazyk doma. Pomineme-li prostý fakt plnění povinné školní docházky v ČR, pro některé z nich je to především proto, že vliv okolního prostředí, hlavně školy, kterou denně navštěvují, je natolik silný, že se tato řeč vnějšího prostředí stane po určité době dominantní, a to dokonce i v případě, když dítě přišlo do cizí země třeba ve věku pěti, osmi, devíti let a ten jazyk dříve vůbec neznalo. Čili nebude-li druhý slabší jazyk, což je v tomto případě čeština, vědomě

pěstován a kultivován, postupně se začne vytrácet a může se dokonce stát, a je to samozřejmě vědecky dokázáno, zvláště u takovýchto jazyků, jako je čeština, které nejsou příliš používány, že dítě se nakonec dostane do situace, že se nedokáže hlavně písemně dobře vyjádřit v žádném z obou těchto jazyků.

Proto Česká škola bez hranic začíná s výchovou už v co nejnižším věku, co je možné, od 18 měsíců. Je to program Brána jazyků otevřená. Výtvarné, hudební a taneční aktivity, stejně jako verbální podněty slouží přirozeně k rozvoji řečových dovedností dětí, k jejich socializaci v českém prostředí. Jinými slovy řečeno, mnohé děti tu učiní významný objev, že češtinou nemluví jen jeden či dva lidé v jejich okolí, ale že to je jazyk, kterým hovoří několik milionů lidí.

Díky součinnosti předškolní výchovy a rodiny potom děti ve věku 6 let mohou přejít k dalšímu stupni vzdělávání v České škole bez hranic, a to je školní program Do nitra jazyků. Žáci v tu chvíli většinou mají natolik rozvinutou znalost mluvené češtiny, že jsme si mohli dovolit tento program vystavět podle požadavků rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání, čili podobně jako např. evropské školy.

Ve stručnosti mohu říct, že tento program stojí na třech pilířích. První je rozhovor, dialog; opět tu mluvím o socializačním aspektu školy, ale nejen o něm. Snažíme se využít všech příležitostí k rozvoji slovní zásoby nad rámec běžné denní komunikace, vytvořit příležitosti k vyjadřování hlubších dojmů, vjemů, myšlenek. Velkým pomocníkem při tomto procesu je kniha. Projekt České školy bez hranic byl od samého počátku velice úzce spjat s rozvojem čtenářství jako s významným pomocníkem při pronikání do tajů a krás jazyka. A čtení často inspiruje k psaní, které na rozdíl od mluvené řeči přináší čas na urovnání myšlenek, na výběr přesných výrazů a konec konců i na uvolnění fantazie. Proto nejdůležitější složkou předmětu český jazyk a literatura v Českých školách bez hranic je zákonitě komunikační a slohová výchova, kde usilujeme o to, aby děti a občas i jejich rodiče dostávali příležitost k vlastní psané tvorbě, k samostatnému ústnímu projevu před publikem. Používáme tu mnoho vyzkoušených technik, především z programu čtením a psáním ke kritickému myšlení.

Mluvila jsem tu také již o čtenářství. Slovesnost a setkávání s knihou jsou neodmyslitelnou součástí již předškolní výchovy. V první třídě se pak děti samozřejmě učí číst a výchova k přemýšlivému čtenářství provází žáky Českých škol bez hranic po celých 9 let. Velmi úzce spolupracujeme, aspoň v Paříži, s knihovnou Českého centra a s nakladatelstvími z ČR.

A na závěr zmíním skutečnost, že abychom mohli jazyk plně využívat, je potřeba rozumět jeho struktuře. V souladu s rámcovým vzdělávacím programem proto vyučujeme také jazykové výchově, a to většinou podle učebnic schválených Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy pro odpovídající ročník základní školy v ČR. I zde se snažíme postupovat efektivně, ale zároveň hravě a přitažlivě, abychom děti od učení se naší mateřštině neodradili.

Protože doba, kterou mohou děti trávit v České škole bez hranic, je omezena, intenzivně spolupracujeme s rodiči. Naším cílem je, aby rodiče měli stále co nejúplnější přehled o tom, jaká témata se právě probírají, jakým způsobem je třeba děti během týdne připravovat, co jejich potomek už zvládl a co naopak mu dělá potíže. Nezávislým hodnocením našeho společného úsilí jsou potom výsledky rozdílových zkoušek, které většina žáků na konci každého roku absoluuje, a to buď v Paříži, přes ... školu, což je Tábořská, Praha, anebo na různých místech ČR.

Dovolte mi na závěr stručně shrnout dva systémy výuky češtiny, které jsem osobně poznala jak v Paříži, tak v ruském Novorosijsku, kde jsem pracovala s dětmi dva roky. Na obou místech jsem nechala kus svého srdce a z obou míst se mi bude těžko odcházet. Ale chci říct, že ačkoliv se v Paříži i v Novorosijsku čeština vyučuje v době, kdy děti nejsou ve škole, je to vlastně opravdu volnočasová aktivita, tak přesto je tam veliký rozdíl, a to jak v chápání kulturní identity u jednotlivých rodin žáků, tak v jejich znalostech češtiny; v Rusku se opravdu jedná pouze o češtinu pro cizince, tak také v cílech i formách výuky.

Myslím si, že z těchto všech faktů je nejpodstatnější skutečnost, že Česká škola bez hranic má svůj vzdělávací program, který jí zaručuje návaznost, zatímco v Rusku, ale stejně tak na Ukrajině, v Srbsku se výuka češtiny může kompletně proměnit s příchodem nového učitele, myslím si, že především tato nestabilita odlišuje zájmové vzdělávání od toho školního.

Ještě na úplný závěr malá poznámka k učitelům, protože jak v Rusku, tak ve Francii, to je další jednotný bod, mají většinou děti štěstí na talentované, nadšené a také kreativní učitele, které výuka, práce s dětmi opravdu baví. Je velký rozdíl, a už to tu Lucie zmínila, v tom, že např. v tradičních komunitách učitel opravdu přijede proto, aby tam učil a pracoval s dětmi, takže má čas na to, aby si výuku připravil, aby se věnoval přípravě všech mimoškolních akcí i akcí pro dospělé, zatímco ve Francii jsme nuceni toto všechno dělat ve svém volném čase jako naši volnočasovou aktivitu. A je velmi těžké najít dostatek talentovaných a motivovaných učitelů, kteří mají zároveň takové finanční zázemí, aby tuto práci mohli zvládat.

Když se podíváte na tento graf, vidíte, že je to poměrně stabilní u předškolní výchovy. Nejmenší děti potřebují dva učitele zhruba, starší tři učitele, situace se nemění. Ale ve školní výuce v loňském roce stačilo, když na místě byli v sobotu tři lidé, aby se všechny skupiny zvládly a výuka proběhla v pořádku. Letos nás tam musí být zároveň šest, aby výuka proběhla kvalitně a všechny děti dostaly péči, která jim náleží. A najít šest kvalitních učitelů, kteří prostě mohou v sobotu přijít, nebo mohou ve středu přijít, je čím dál tím těžší oříšek. Nehledě na to, a to už také Lucie zmínila, že vlastně díky tomu, že fluktuace učitelů je poměrně vysoký, a všichni se asi shodneme na tom, že dobrou školu tvoří právě sešraný tým zkušených pedagogů, a také už tu byla řeč o odlivu mozků, tak to byla moje poslední poznámka. Myslím si, že v poslední době, kdy ČR se také potýká s tím, že spousta bilingvních dětí přichází sem a my si s nimi příliš nevíme rady. Vlastně učitelé v České škole bez hranic se setkávají s těmito typy dětí, naučili se s nimi pracovat, ale potom odcházejí. Ze 14 učitelů, o kterých zjistíme, že už nepracují, se pouze jeden jediný zabývá prací s těmito typy dětí, zatímco prostě ostatní odcházejí úplně jinam, nebo už s nimi nikdy nepřijdou do kontaktu. Děkuji za pozornost.